

referents als *Ilergetes*, en l'article *Llardecans*).

Car en tot cas és segur que hi ha germanor en l'element radical, o primer component, de *Ilergetes* i el d'*Iler(s)da*: llur capital; i germanor no gaire menys pròxima amb els *Ilercauones*, *-gauones*, de més avall.

L'ampliem amb l'(I)LER-TIUM, ètimon de *Llers* (infra); o, més descabdellada i amb certa diferència, com ja he explicat, en el cas d'*Olèrdola*. Això, successivament, ens conduirà a lligar-hi *Olorda*, prop de Barcelona; i admès que *o-* hi sigui prefix, ens duria a *Lord* (St. Llorens de Morunys), a *Lordà*, i a *Lorde*, de Bigorra («*Lourdes*»). Però d'altra banda, paral·lelament a aquests, *Lord-* sense *o-* ni *I-* potser també, comparant-ho amb LERT-IUM i LERDA, ho retrobaríem en LARTO- de vocalisme més atansat a la E, en el nom de la tribu Λαρτο-λαίηται, que Estrabó posava a continuació dels Laietans (Λαιητανοί en la costa entre Tàrraco i el Cap de Creus (Λαιητανῶν και Λαρτολαίητανῶν) (ed. Didot I, p. 1320), nom que molts han relacionat amb LARNUM, identificat amb el riu Tordera.

Que li sapiguem molta parentela no ens ha de donar gaire esperança de saber el significat del nom: possibilitat sempre problemàtica en el camp ibèric. La cosa menys arriscada sembla admetre que aquí tinguem l'íbero-basc ILI- (*iri*) 'ciutat o vila', com en ILIBERIS, etc.. No s'hi oposava Schmoll (*Spr.Idg.Hisp.*, p. 7), però d'altra banda el seu llibre dóna ampla base i suggerències per relacionar-hi tot un aplec de noms sud-hispànics *-iltir*, *iltiratin*, *iltir(-tém)*; *iltiraca-*, al costat de *Aca-iltir*, i *Conil-tir* junt amb *Conil* (veg. el nostre article *Cunit/Onil*, supra). Llavors això donaria base més ferma a la *t* del nostre *Iltirda*: suposant, a base d'aquest conjunt, que *-tir* sigui un element sufixal que s'afegís a ILI 'ciutat'.

Però com podríem conjecturar el matís o significat que li conferís aquest *-tir* afegit? Les tenebres van espesseint-se més i més. 'Vila fortificada' suposava Lladonosa (*Ciutat de Lleida*), p. 54): que natural, però lingüísticament que poc fundat ni raonat. Tan natural que precisament per això no serveix: no és distintiu. No eren places fortes, tant o més, Balaguer i Fraga, i Malaca, i Ruscino...? Més impressió ens podria fer 'ciutat estrangera', puix que ho admet com ben fundat tot un Schuchardt (o.c. 62-63): ni ho podem trobar inconcebible (p.ex. lloc repoblat de colons o tropes forasteres?) ni ens dóna proves gaire concretes ni fermes de tal condició.

Darrerament Schmoll (en *Glotta* xxxv, 308) i *Die Spr.* VI, 47-48), aportant nous elements de judici, sospita que en *Ilerda* i en *Ilergetes*, el component *iltir* (o bé *lti*), significués 'llop'. (*Die Spr.* p. 49), amb raons que m'han fet efecte, sense ser apodíctiques. Per què?

Símbol fundacional a manera de la lloba romana, o dels NPP LUPUS de pertot? Tampoc podem recusar que hi hagi aquí quelcom de LUPERCUS, -RCIUS, 'home-llop', ben assegurat en temps romans per Ernout-Meillet. I copiosament per NLL del nostre Nordoest i dels Pirineus, per l'article *Llavorsí* (supra). I això ens ho recorda suggestivament el nom d'*Aben-Lop*, el fundador del reialme sarraí de *Làrida* (a. 883, cita de Levi-Prov., supra). Doncs, potser pervivia encara aleshores la tradició del llop emblemàtic o totèmic, com a designació de la «kora» lleidatana: *Aben-Lop* 'el del llop', o 'l'il·lustre fill de la ciutat-llop'. No exultem: romanem sota l'imperi de la tenebra.

HOMÒNIMS I PARÒNIMS. Bé sembla que n'hi ha hagut algun en el domini aragonès i bètico-oriental, que per tant poden incidir en la qüestió originària del nom de *Lleida*: car, per raons fonètiques, sembla que siguin més aviat germans que succedanis del nostre.

(1) Un és *Lerda*, «lugar» i mun de 360 hab., 11 k. al N. de Sos del Rey, a uns 140 de Saragossa, encara que no el trobo en els nomenclàtors, potser és d'aquels *Lerda* que venia un «Exemen Pz. de *Lerda*, vezino de Sádava», d'un doc. de 1301 (Nav. Tomàs, *Doc.Ling. A-Ar.*, 78.28).

(2) Dalt de Villanúa (ribera de Jaca-Canfranc) hi ha una partida *Lierde*, segons la meua enquesta de 1966 (L, 127, 131), de la qual baixa el riu *Revullerde*, doncs: <*Rivu-lierde*: aparentment seria un (I)LERDI homòleg de ILERDA.

(3) Un poble *Vilerde* (prop de Lorca) que sembla sortir de *Vila-lerde* per haplogogia.

I essent damunt substrat mossàrab, també en podria resultar:

(4) *Belerda*, prop de Huesa, del p.jud. Cazorla (Jaén)

(5) El més significatiu serà *Eslida*, vila important i molt antiga a la Serra d'Espadà, uns 250 k. al S. de Lleida; ja molt documentada des de 1242, 1249 (en el *Rept.*) i en molts docs. dels SS. XIII i XV). En el llarg article que hi hem dedicat (vol. IV, 113-115) només hem arribat a la conclusió que és un nom d'herència mossàrab, sense etim.: 5 vies investigades, 4 descartades, i la 5ª també molt incerta (VILLA ASSILITA 'assaltada') i arbitrària.

És pre-romana. Com els veïns *Artana*, *Aín*, *V. d'Uixó*... I ara ens adonem que la més simple, i no menys fundada, és admetre que és un duplicat de l'ibèric ILERSDA (> *Lleida*): s'hi va anticipar la -s- per un tipus de metàtesi bastant corrent: de ILISDA a ISLIDA. Partirem, doncs, de la variant amb *i*, ben documentada en les grafies *Iltirda* i *Ilizrt* (supra, 58a26, b25, 59a2, a36). Després ja no hi ha cap escrípol: segons la fonètica mossàrab, la -D- es con-